

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

04074. Київ, Вишгородська, 19

Тел. 430-02-60, 430-43-90

e-mail: nenc@nenc.gov.ua

«26» липня 2023 р.

№ 161

**Директорам закладів
позашкільної освіти**

**Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2023-2024
навчальному році у закладах позашкільної освіти еколого-
натуралістичного напрямку**

Протягом 2022-2023 н/р в Україні працювали понад 1,971 творчих учнівських об'єднань, які відвідували 29,228 вихованців, учнів, слухачів за агробіологічним, еколого-біологічним, хіміко-біологічним профілями. Для учнівської та студентської молоді Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді проведено понад 70 організаційно-масових заходів (очного-заочного типу). Охоплення дітей та учнівської молоді складає понад 530 тис. осіб на рік.

Незважаючи на складну ситуацію, заклади позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку продовжують надавати якісні освітні послуги здобувачам освіти, демонструючи результативність своєї роботи. Зокрема, є ряд перемог на заходах міжнародного рівня: у травні поточного року, команда України у складі чотирьох переможців Всеукраїнського конкурсу «Еко-Техно Україна 2023, взяла участь у Міжнародній науково-технічній виставці Regeneron ISEF -2023 (США, місто Даллас). Учні здобули 3 спеціальних нагороди та грошові премії (1000, 500 та 100\$ США).

У червні 2023 року на світовому фіналі Міжнародного конкурсу комп'ютерних проєктів «INFOMATRIX – 2023» команда України, яка представляла 21 проєкт від 22 здобувача освіти, виборола 14 медалей з них: 3 золотих, 5 срібних і 6 бронзових.

Серед Міжнародних заходів велику зацікавленість здобувачів освіти викликали заходи: Міжнародний конкурс еколого-валеологічної спрямованості «Душа села» (у співпраці з Міністерством екології та природних ресурсів України та Українським товариством охорони природи) та Всеукраїнський онлайн конкурс «Фенологічні спостереження за деревами. Весна» (в рамках міжнародної науково-освітньої програми GLOBE («Глобальне вивчення та спостереження з метою поліпшення довкілля»).

Підготовка закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2023/24 року здійснюється відповідно до *Листа МОН «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2023/24 року № 1/6990-23 від 17 травня 2023 року»*.

Одним із ключових питань **організації освітнього процесу у 2023-2024 році**, які визначені Міністерством освіти і науки України, є *безпекова складова*: створення належних, безбар'єрних, рівних умов здобуття позашкільної освіти, організація безпечного освітнього середовища, зокрема в умовах військової агресії росії проти України (Концепція безпеки закладів освіти, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 301-р).

Позашкільна освіта, що є невід'ємним складником системи освіти України, у цьому сенсі має значні переваги, зважаючи на її специфіку, як то мобільність, варіативність, соціально-педагогічну спрямованість, добровільність, доступність та можливості її здійснення у різноманітних формах (гурток, студія, клуб або інше творче об'єднання); орієнтація на інклюзивність та безбар'єрність. У контексті національних нормативних підходів актуалізуються поняття: *освітня безбар'єрність, гендерна рівність, універсальний дизайн, рівні можливості та вільний доступ до освіти*. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року визначає такі ключові напрями: фізична безбар'єрність, інформаційна безбар'єрність, цифрова безбар'єрність, суспільна та громадянська безбар'єрність та інші. Зокрема, у межах освітньої безбар'єрності актуалізовано: неформальну освіту, визнання її результатів; інклюзивне освітнє середовище, оцінку потреб, створення системи раннього втручання тощо. Така термінологія – в основі Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р.).

Визначає організацію освітнього процесу у закладі позашкільної освіти **Освітня програма закладу позашкільної освіти**. Заклади позашкільної освіти можуть використовувати типові освітні програми або розробляти свої освітні програми на основі типових освітніх програм. Освітніми компонентами є навчальні програми за напрямками та профілем позашкільної освіти, інші компоненти для вільного вибору здобувачів освіти, сплановані і організовані для досягнення визначених результатів навчання. Навчальні програми з позашкільної освіти конкретизують очікуваний результат навчання як формування компетентностей. Заклад позашкільної освіти, інші суб'єкти освітньої діяльності можуть використовувати навчальні програми з позашкільної освіти, схвалені (рекомендовані) центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері. Заклад позашкільної освіти, інші

суб'єкти освітньої діяльності можуть використовувати навчальні програми з позашкільної освіти, що затверджені закладами освіти, іншими суб'єктами освітньої діяльності та науковими установами тощо відповідно до порядку, визначеному законодавством.

Заклад позашкільної освіти, інші суб'єкти освітньої діяльності також мають право використовувати самостійно розроблені навчальні програми з позашкільної освіти, які схвалюються педагогічною радою закладу позашкільної освіти, іншого суб'єкта освітньої діяльності (у разі наявності педагогічної ради) та затверджуються керівником закладу позашкільної освіти, керівником іншого суб'єкта освітньої діяльності або уповноваженою керівником особою.

У 2023-2024 навчальному році чинними є такі навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку:

розміщені на сайті ІМЗО <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/navchalni-programi/ekologo-naturalistichniy-napryam/>:

[«БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ ЗАСОБАМИ STEM-ОСВІТИ» \(автори: Вержбицька І. В.; Манжос О. Ю.; Петрова О. Ю., Ярова Є. В.\) «Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» \(лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-144; протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1\)](#)

[«ЮНІ ДОСЛІДНИКИ БІОРІЗНОМАЇТТЯ» \(Рассоха В. В.\) «Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» \(лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-142; протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1\)](#)

[«ЕКО-СТИЛЬ: ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ» \(Носенко А. С., Ганчева В. І., Єфименко І. О., Крижанівський Д. В., Теремта В. І.\) «Схвалено для використання в закладах позашкільної освіти» \(Лист ІМЗО від 27.12.2019 № 22.1/12-Г-1226\); витяг з протоколу засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти науково-методичної ради з питань освіти МОН України від 23.12.2019 № 4\).](#)

розміщені на сайті Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді https://nenc.gov.ua/?page_id=834

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (Лист Міністерства освіти і науки України №1/11- 99 від 10. 01. 2020) Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: еколого-біологічний профіль [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В. В. Вербицького]. –К.: НЕНЦ, 2020.- 178 с.

Схвалено для використання в закладах позашкільної освіти (Лист ІМЗО від 03.03.2020 № 22.1/12-Г-150); витяг з протоколу засідання науково-методичної комісії

з позашкільної освіти науково-методичної ради з питань освіти МОН України від 12.02.2020 №1).

Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: еколого-біологічний профіль [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В. В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ, 2020. – с. 100.

Схвалено педагогічною радою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (витяг з протоколу засідання педагогічної ради № 2 від 28 травня 2021 р.)

Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: агробіологічний профіль, еколого-біологічний профіль, навчальні програми для Природничої школи учнівської молоді [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В.В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ, 2021. – 256 с.

Схвалено педагогічною радою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (витяг з протоколу засідання педагогічної ради № 3 від 27 травня 2022 р.)

Навчальні програми з позашкільної освіти. Еколого-натуралістичний напрям. Гідрологія. Гідробіологія. Аквакультура [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В. В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ, 2022.- 106 с.

Схвалено педагогічною радою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (витяг з протоколу засідання педагогічної ради № 2 від 15 травня 2023 р.)

Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: еколого-біологічний профіль [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В. В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ, 2023.- 136 с.

Схвалено педагогічною радою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (витяг з протоколу засідання педагогічної ради № 2 від 15 травня 2023 р.)

Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: агробіологічний профіль [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В. В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ, 2023.- 185 с.

Схвалено педагогічною радою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (витяг з протоколу засідання педагогічної ради № 2 від 15 травня 2023 р.)

Наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Захист довкілля в умовах воєнних дій»

Схвалено педагогічною радою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (витяг з протоколу засідання педагогічної ради № 2 від 15 травня 2023 р.)

Наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Безпечне водокористування»

Схвалено педагогічною радою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (витяг з протоколу засідання педагогічної ради № 2 від 15 травня 2023 р.)

Наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Охорона природи».

Схвалено вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 6 від 5 червня 2023 р.)

Наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій».

До нового навчального року підготовлена навчальна програма «Основи екологічної безпеки» (автор: кандидат біологічних наук Лариса Хлус). Програмою передбачено: засвоєння системи наукових знань і методів польових і лабораторних досліджень в галузі екобезпеки; ознайомлення з критеріями оцінки та прогнозування стану довкілля; уявлення про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, їх властивості, можливий вплив на життя і здоров'я людини; засвоєння способів планування дослідницької роботи, проведення самоаналізу дослідницької роботи та аналізу інших дослідницьких робіт, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності; вмінь аналізу та синтезу отриманої інформації.

На основі компетентнісного, діяльнісного, інтегративного, особистісно-орієнтованого, дослідницького, проблемно-ситуативного, диференційованого та рефлексивного підходів до освітнього процесу оновлено зміст навчальних програм, які увійшли до збірників: Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: еколого-біологічний профіль [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В.В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ, 2023.- 136 с. та Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: агробіологічний профіль [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В. В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ, 2023.-185 с. Особливу увагу в змісті програм приділено питанням збереження біорізноманіття, біо- та екоетики, ощадливого використання природних ресурсів, збереження клімату. Окрему увагу зацентровано на збереженні агробіорізноманіття: плодкових і ягідних культур української селекції, сільськогосподарської птиці.

Розвитку інформаційної компетентності здобувачів освіти, яка є метапредметною, сприятиме використання офіційного вебресурсу і мобільного додатку Міндовкілля *ЕкоЗагроза* – джерело достовірної інформації про стан повітря, води, ґрунту та інші довкіллі дані (моніторингових систем щодо якості повітря та рівня радіаційного забруднення по всій Україні; актуальні факти екологічних загроз, спричинених російськими окупантами тощо). Це єдине офіційне джерело перевіреної інформації. Тому, всім учасникам освітнього процесу радимо активно користуватися вебресурсом і мобільним додатком Міндовкілля – *ЕкоЗагроза*» <https://ecozagroza.gov.ua/>.

Значну увагу у змісті навчальних програм приділено розвитку *STEM-освіти*, формуванню дослідницьких компетентностей здобувачів освіти. У співпраці з науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти, науковими співробітниками галузевих інститутів НАН України та науковими співробітниками наукових установ НААН України підготовлене видання «Тематика і методика навчально-дослідних та науково-дослідницьких робіт для творчих учнівських об'єднань агробіологічного та еколого-біологічного профілів закладів позашкільної та загальної середньої освіти [збірник /за загальною редакцією доктора педагогічних наук В.В. Вербицького]. – К.: НЕНЦ- 2023.- 108 с.

З метою втілення в життя основних принципів НУШ, стимулювання до інноваційної професійної діяльності, поширення передового педагогічного досвіду Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді Міністерства освіти і науки України спільно з Лабораторією позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України створено «Добірку» розробок інтегрованих занять природничого напрямку, які введені в практику педагогами, керівниками гуртків в освітньому процесі. Добірку розробок інтегрованих занять природничого напрямку презентувати на Всеукраїнській серпневій конференції «Педагогічний пошук2023» в серпні 2023 р.

Форми організації освітнього процесу. Організація освітнього процесу може здійснюватися в очному і дистанційному режимах, або за змішаною формою, що поєднує офлайн, онлайн та дистанційний формат навчання. Таке поєднання можливе, зокрема, для різного виду занять (практичні, лабораторні заняття проводяться в офлайн форматі, лекційні – в онлайн та дистанційному).

Заклад позашкільної освіти може організовувати індивідуальні форми здобуття освіти, реалізуючи індивідуальну освітню траєкторію здобувача освіти. Форма організації освітнього процесу залежить від безпекової ситуації в кожному населеному пункті і визначається рішенням військово-цивільних адміністрацій. Рішення приймається за участю батьків. Якщо батьки не

погоджуються з очною формою навчання, вони можуть обрати дистанційну форму або індивідуальний графік навчання.

Під час організації дистанційного навчання рекомендуємо використовувати методичні рекомендації щодо навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті (лист МОН від 19.05.2020 р. № 6/643-20) (<https://mon.gov.ua/>) та відповідні навчальні матеріали розміщені на сайті <https://nenc.gov.ua/>, Telegram-каналі «Дистанційка НЕНЦ».

Педагогічним працівникам та здобувачам освіти радимо постійно переглядати сайт НЕНЦ <https://nenc.gov.ua/> та підписатися на телеграм-канали НЕНЦ «Дистанційка НЕНЦ» і «НЕНЦ МОН ПРО» https://t.me/education_nenc, на сторінку Instagram <https://instagram.com/nencoland>, також а на Youtube-канал НЕНЦ <https://www.youtube.com/channel/UCM3MDFAAO9oT8PdcxxnuuQg>, де розміщені цікаві матеріали з біології, екології, хімії, агрономії тощо. У пригоді стануть віртуальні лекторії «Загальна біологія», «Екологічна абетка», «Біологія людини», «Від клітини до тканини», «Неорганічна хімія».

Також Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді пропонує дітям помандрувати сторінками видань НЕНЦ, збагнути таємниці природи, гармонію стосунків людини і довкілля:

- науково-художнього журналу для дітей та юнацтва «Паросток» <https://nenc.gov.ua/?p=597>;

- газети «Юний натураліст» https://nenc.gov.ua/?page_id=4188;

а педагогам ознайомитись з виданнями:

- Науковий вісник Національного еколого-натуралістичного центру https://nenc.gov.ua/?page_id=3646

- Всеукраїнський науково-педагогічний журнал «Освітній фактор» https://nenc.gov.ua/?page_id=39925

Також протягом 2023-2024 н.р. НЕНЦ рекомендує долучитися закладам позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку до проєктів: «Зелена лабораторія» (навчання поза стінами закладу), «Школа в природі», «Кібер-екоспростір для дітей» (інформація про проєкти розміщена на сайті НЕНЦ).

Психологічний супровід учасників освітнього процесу: здобувачів освіти, педагогів і батьків, є важливою складовою для забезпечення їхнього ментального здоров'я та формування соціально-емоційних навичок. Цьому сприяє низка програм. Одна з них - **Всеукраїнська програма ментального здоров'я** ([Лист ІМЗО від 29.03.2023 № 21/08-479 “Про Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?»](#)”), яка була розроблена Міністерством освіти і науки України спільно з психологами. Ця програма має на меті покращити психологічний стан здобувачів освіти, забезпечити їм підтримку та навчити ефективним стратегіям управління емоціями.

Програма спрямована також на попередження психологічних проблем, розробку навичок саморегуляції, підвищення емоційного і соціального благополуччя дітей. Реалізація програми спрямована на підтримку розвитку позитивного психологічного середовища в закладах освіти, що сприятиме підвищенню академічних досягнень і загального самопочуття дітей.

Комунікаційні майданчики Всеукраїнської програми ментального здоров'я «**Ти як?»**:

Спеціальна сторінка – <http://howareu.com>

Facebook – <https://www.facebook.com/howareu.program>

Instagram – https://www.instagram.com/howareu_program

YouTube – https://www.youtube.com/@howareu_program

Twitter – <https://twitter.com/howareuprogram>

Telegram – https://t.me/howareu_program

TikTok – https://www.tiktok.com/@howareu_program

Viber –

<https://invite.viber.com/?g2=AQAYHzQp6XJwmVCkkkXeWJVdLF8eAQa8Pzq3NYgcLWJGls3sN3tGibu5P%2BEH0rsb>.

Крім Всеукраїнської програми ментального здоров'я, в закладах освіти можуть бути розроблені й інші програми, спрямовані на психологічний супровід учасників освітнього процесу. Ці програми можуть включати в себе тренінги з розвитку емоційного інтелекту, психологічні консультації, групову роботу зі здобувачами освіти та інші практики, які сприяють психологічному благополуччю. Важливо, щоб психологічний супровід учасників освітнього процесу був доступним для всіх зацікавлених сторін, і щоб були створені умови для його реалізації.

Освіта має бути спрямована на подальшу успішну реалізацію людини. А для цього потрібні не лише знання, а й *соціально-емоційні навички (СЕН Social and emotional learning, SEL)*". СЕН – це інструмент розвитку м'яких навичок або "soft skills", тобто, уміння комунікувати, співпереживати собі й іншим, керувати своїми емоціями, працювати в команді, креативно й критично мислити, вести за собою і виважено йти за лідерами тощо. Успішність реформи освіти залежить, у тому числі, від якості й глибини впровадження соціально-емоційного навчання (СЕН) до закладів освіти.

Формування соціально-когнітивних навичок в позашкільній освіті є важливим аспектом розвитку дітей та молоді. Ці навички допомагають їм зрозуміти себе, взаємодіяти з іншими людьми, розвивати критичне мислення та проблемне мислення. Основними засобами формування соціально-когнітивних навичок в позашкільній освіті можуть бути:

- комунікативні тренінги;
- розвиток критичного мислення;
- групові проекти і співпраця;
- Інтерактивні тренінги з вирішення проблем;

- розвиток емоційного інтелекту:

Ці методи можуть бути поєднані і адаптовані до вікових особливостей та інтересів учасників позашкільної освіти. Вони допоможуть формувати соціально-когнітивні навички, які є важливими для успішної адаптації у суспільстві і досягнення особистого розвитку

Національно-патріотичне виховання

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними є громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання (*Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженої наказом МОН від 06.06.2022 № 527, зі змінами від 23.06.2022 № 586*). Основу цього процесу становить інноваційна діяльність закладів позашкільної освіти, яка характеризується новими чи адаптованими ідеями, або такими діями, для яких настав час реалізації. Так, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді цього року вперше провів Всеукраїнський конкурс «Переможна марка юних натуралістів» та Всеукраїнський конкурс презентацій «Історію України творять Особистості».

Розвитку громадянської свідомості, патріотичного виховання молоді, посиленню суспільної згуртованості громадян України на основі загальнолюдських цінностей і національних традицій сприяє участь у волонтерській діяльності. Волонтерство в позашкільній освіті може мати різні форми: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/2022-10-194.pdf>. Волонтери допомагають в організаційній та інформаційній підтримці хабів для тих, хто їх потребує, у проведенні тренінгів, лекцій, воркшопів, реалізації проєктів благодійного спрямування. Українська Волонтерська Служба спільно з Klitschko Foundation підготувала підбірку порад, де і як підлітки можуть допомогти під час війни

<https://platforma.volunteer.country/posts/yak-pidlitky-mozhut-dopomohty-pid-chas-viiny>

Пріоритети освітньої діяльності закладів еколого-натуралістичного напрямку у новому начальному році:

- оновлення змісту позашкільної освіти відповідно до потреб здобувачів освіти в повоєнному періоді, забезпечення розвитку позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку в контексті інтеграції до європейського освітнього простору;
- активне впровадження в освітній процес гуртків і творчих об'єднань технологій STEM-освіти як основного інструменту формування дослідницької компетентності здобувачів освіти;

- впровадження екологічних проєктів «Подаруй життя Планеті!» та «Зелене будівництво України» в рамках проєкту Президента України «Зелена країна»; збереження біорізноманіття, турбота про нього — невід'ємна складова освітнього процесу творчих учнівських об'єднань з метою формування у здобувачів освіти сталих європейських екологічних цінностей;
- розвиток системи національно-патріотичного і громадянського виховання дітей та молоді засобами Всеукраїнського фестивалю патріотичних дій, Всеукраїнської еколого-патріотичної гри «Паросток» та низки заходів патріотичного спрямування;
- психологічний супровід учасників освітнього процесу;
- створення безпечного безбар'єрного освітнього середовища.
- застосування дистанційного навчання, цікавих майстер-класів, фотопленерів, віртуальних квестів, аграрного дослідництва та екомоніторингу, гейміфікації навчання, віртуальних подорожі та екскурсій;
- робота з онлайн-ресурсами (телеграм-канали «Дистанційка НЕНЦ» і «НЕНЦ МОН PRO», онлайн-платформа Природничої школи учнівської молоді тощо); - створення зоохостів та флорохостелів для тварин і рослин при закладах позашкільної освіти;
- залучення дітей разом із батьками до роботи за доглядом домашніх тварин, які втратили своїх господарів під час воєнних дій. Час, проведений із рослинами та тваринами, відволікає дітей від пережитого;
- проведення в рамках підвищення кваліфікації педагогічних працівників циклу тренінгів з національно-патріотичного та військового виховання молоді;
- для створення ефективного освітнього середовища у закладах позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку (в умовах «обмежень» — часових, просторових, психологічних, ресурсних тощо) можна користуватися рекомендаціями розміщеними за посиланням : <https://nenc.gov.ua/wpcontent/uploads/2020/11/2022-07-118.pdf> Цікаві навчальні матеріали (онлайн-заняття) для здобувачів освіти розміщено на Telegram-каналі під назвою «Дистанційка НЕНЦ» https://t.me/education_nenc

Шляхи подолання освітніх розривів, використовуючи позашкільний простір

Педагогічний колектив Національного еколого-натуралістичного центру пропонує використати потенціал позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку для подолання освітніх розривів, зокрема:

- предмети, із яких можлива компенсація освітніх втрат в умовах закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку, зокрема: «Я

досліджую світ» (інтегрований курс) (1-2 класи) та (3-4 класи); «Пізнаємо природу», «Довкілля» - інтегровані курси (5-6 класи); «Біологія»(6-9 класи), «Хімія» (7-9 класи), «Біологія і екологія», «Хімія» (10-11 класи);

- форми залучення здобувачів освіти щодо подолання освітніх втрат та освітніх розривів: **профільні гуртки *агробіологічного*** («Рослинництво», «Овочівництво», «Лікарські рослини», «Основи генетики і селекції», «Основи агрохімії», «Садівництво», «Виноградарство», «Юні лісівники», «Юні конярі», «Квітникарство», «Горщечкові рослини», «Бджільництво», «Птахівництво з основами ветеринарії та зоогієни», «Юні голубівники», «Декоративне птахівництво», «Основи кінології», «Основи ветеринарної медицини», «Основи акваріумістики», «Декоративна аквакультура», «Основи аквакультури», «Ландшафтний дизайн з елементами комп'ютерного проєктування»), **еколого-біологічного** («Основи екологічної безпеки», «Основи екологічного моніторингу», «Основи фенології», «Біологія рослин», «Біологія тварин», «Основи орнітології», «Юні ентомологи», «Біологія людини», «Основи цитології», «Основи біології», «Основи біохімії», «Основи генетики», «Основи гідробіології», «Юні дослідники біорізноманіття», «Основи дослідницької діяльності», «Юні натуралісти – дослідники», «Основи експериментальної мікробіології»), **хіміко-біологічного** («Неорганічна хімія», «Основи біохімії») **профільів**; заняття у Природничій школі учнівської молоді, літні профільні табори, літні та зимові профільні школи; участь у Всеукраїнських конкурсах інтелектуального характеру, наукових освітніх програмах та проєктах; консультації (онлайн або офлайн, залежно від ситуації) для здобувачів освіти для усунення прогалин у знаннях із предметів, розробки завдань різних рівнів складності для окремих здобувачів освіти;

- синхронізація діяльності вчителів і керівників гуртків для визначення форм подолання освітніх прогалин здобувачів освіти;

- використання навчальних матеріалів, розміщених на сайті Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді <https://nenc.gov.ua/>, в Telegram-каналі, на сторінці Instagram <https://instagram.com/nencoland>, також а на Youtube-канал НЕНЦ <https://www.youtube.com/channel/UCM3MDFAAO9oT8PdcxxnuuQg>, де розміщені якісний контент з біології, екології, хімії, агрономії. У пригоді стануть віртуальні лекторії «Загальна біологія», «Екологічна абетка», «Біологія людини», «Від клітини до тканини», «Неорганічна хімія»;

- продовжити наповнення платформ **Дистанційний курс «Природничий лекторій»**, **Лекторій для юних хіміків КНУ** якісними навчальними матеріалами;

- використання здобувачами освіти діагностичного інструментарію посібника «Біологія: посібник для слухачів природничої школи учнівської молоді (ПШУМ) / [В.В. Вербицький, О.В. Вербицька, А.Г. Безусько, В.Л. Адріанов]. К.: НЕНЦ, 2023. 327 с. (Частина I (Біологія рослин), Частина II (Біологія тварин), Частина III (Біологія людини) та Частина IV (Загальна біологія). Рекомендовано до друку педагогічною радою НЕНЦ (протокол № 6 від 12.12.2022 р.) сприятиме виявленню прогалин у знаннях та розроблення додаткового якісного освітнього контенту, акцентованого на темах, що потребують надолуження;

- використання «Добірки» методичних розробок інтегрованих занять природничого профілю, які містять цікавий виклад навчального матеріалу;

- використання здобувачами освіти інформаційного простору на сторінках підписних видань НЕНЦ: науково-художнього журналу для дітей та юнацтва «Паросток», на шпальтах газети «Юннат», науково-педагогічного журналі «Освітній фактор»; у щорічному збірнику «Іновації позашкільної освіти», науково-педагогічному віснику НЕНЦ;

- продовжити створення наскрізних навчальних програм, зокрема, до нового навчального року розроблено наскрізні навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: «Захист довкілля в умовах воєнних дій», «Безпечне водокористування», «Охорона природи» (Схвалено педагогічною радою Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (витяг з протоколу засідання педагогічної ради № 2 від 15 травня 2023 р.);

- реалізація освітніх проєктів для здобувачів освіти:

- навчальний курс «Школа в природі»,
- Київська шкільна природнича практика «Практичні навички – безцінний скарб»,
- Канікули з денним перебуванням в НЕНЦ «Незабутні враження».

Основна ідея - «живе» спілкування з природою, біорізноманіттям рослин та тварин, спілкування з однолітками, цікаві дослідження, творчі майстерні (майстер-класи, досліди за вибором природничого спрямування), тренінги, квест-ігри, відеолекторії.

Ефективність запронованих заходів залежить від забезпечення закладів позашкільної освіти сучасним цифровим обладнанням та підвищення цифрових навичок і компетентностей усіх учасників освітнього процесу.

Методичні рекомендації щодо організації освітнього середовища в захисних спорудах цивільного захисту закладів позашкільної освіти (еколого-натуралістичний напрям)

Позашкільна освіта є невід'ємним складником системи освіти України. Завдяки таким притаманним особливостям, як мобільність, варіативність, соціально-педагогічна спрямованість, добровільність, доступність та можливість здійснення у різноманітних формах (гурток, студія, клуб або інше творче об'єднання), орієнтація на інклюзивність та безбар'єрність, позашкільна освіта здійснює необхідну підтримку усіх учасників освітнього процесу у складні періоди розвитку країни.

Заклади позашкільної освіти (ЗПО) створюють умови для інтелектуального, духовного і фізичного розвитку дітей та молоді, соціального захисту та організації змістовного дозвілля, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації, підготовку до активної професійної та громадської діяльності. Важливою місією позашкільної освіти є виховання свідомих громадян України.

Одним із ключових питань, які визначені Міністерством освіти і науки України - **безпекова складова освітнього процесу**. Тобто, створення рівних, належних і безпечних умов здобуття позашкільної освіти, організація безпечного освітнього середовища, зокрема в умовах військової агресії Російської Федерації проти України (Концепція безпеки закладів освіти, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 301-р).

В даних рекомендаціях ми акцентуємо увагу на два аспекти:

- організація освітнього середовища в захисних спорудах цивільного захисту закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку;
- зміст/напрями освітньої діяльності.

Що стосується організації освітнього середовища в захисних спорудах цивільного захисту закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку.

1. Пропонуємо проєктування освітнього простору в бомбосховищах за технологією «Стіни, які говорять».

Сутність технології «Стіни, які говорять» в тому, що дитина, отримуючи необхідну інформацію, має право вибору планувати свою діяльність, конструктивно використовувати інформаційний ресурс. Іншими словами технологія «Стіни, які говорять» є системою візуалізації знань і

процесом занурення здобувачів освіти і дорослих в освітній простір закладу позашкільної освіти.

Тобто, стіни бомбосховища можна використовувати для проведення фотовиставок, конкурсу малюнків/плакатів, тощо. Наприклад: для презентації робіт учасників **всеукраїнських арт-проектів еколого-природоохоронного та національно-патріотичного змісту (Всеукраїнський заочний конкурс робіт юних фотоаматорів «Моя країна – Україна!», Всеукраїнський конкурс «Український сувенір»; бліц-конкурс ескізів муралів «ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА!», Всеукраїнський бліц конкурс патріотичного плакату на тему «Україна жива і вічно буде жити!» та інші), які організовує та проводить НЕНЦ.**

Таким чином, використання даної технології може створити безпечне, комфортне, знайоме та розвивальне середовище для дитини.

2. Створення окремих **осередків активності** здобувачів освіти (звичайно це залежить від умов бомбосховища).

Застосування принципу комплексування дозволяє використовувати обмежене приміщення бомбосховища щонайкраще.

Розміщення осередків необхідно чітко продумати, і створювати так, щоб матеріали, які стимулюють розвиток пізнавальних здібностей, розташовувалися в різних функціональних просторах. Так, частина бомбосховища може мати й умовну назву «кабінет» – відповідне місце для проведення профільних занять, осередок дослідницької діяльності, ігровий, книжковий осередки, відеозал, тощо.

Для проведення (або продовження) профільного заняття кожному керівнику гуртків ЗПО бажано мати умовно свою локацію (пару столів із стільцями).

Що стосується змісту/напрямів освітньої діяльності ЗПО еколого-натуралістичного напрямку в захисних спорудах цивільного захисту (поради/орієнтир)

Війна є важким випробуванням для кожного з нас. У це лихоліття нас постійно переслідують стреси, тривога, втома, почуття нетерпіння та роздратованості, зневіри та розпачу. Ми іноді відчуваємо, що сили покинули нас і це може вплинути на нашу роботу, життя, побут. Нажаль, ми не в змозі змінити політичну реальність, але ми можемо змінити своє життя і спробувати відносно спокійно пережити час повітряної тривоги, перебуваючи у бомбосховищі. Особливої уваги у цей час потребують діти і ми повинні якомога якісніше організувати для них безпечне середовище існування. В даному випадку саме бомбосховище повинно стати тимчасовим

осередком безпеки, цікавих віртуальних подорожей, втілення та впровадження в життя улюблених хоббі. Для цього і потрібно розробити актуальні та цікаві напрями (теми) для занять у бомбосховищі, бажано, використовуючи міждисциплінарні зв'язки.

В рамках *Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?»*, яка *стартувала у 2023 р.*, та *програми МОН України «Психосоціальна підтримка та психологічна допомога на всіх рівнях освіти»* рекомендуємо проводити заняття, які направлені на піклування металевого здоров'я.

НЕНЦ пропонує проводити наступні заняття, використовуючи засоби еколого-натуралістичної творчості:

- 1. Майстер-класи, тренінгові заняття, гейміфікація навчання.**
- 2. Арт-терапія, театралізована арт-терапія, ігрова терапія.**

Кожен з нас пройшов складний шлях від першого шоку до усвідомлення факту: в Україні триває війна. Кожен з нас шукає спосіб, який допоможе зібрати себе до купи, якимось чином впорядкувати своє життя та відновити внутрішні ресурси. Дехто намагається повернути буденні ритуали, інші — регулярно практикують дихальні техніки, що сприяють зменшенню відчуття тривожності та допомагають долати стрес. А є і ті, хто «виливає» думки та почуття на папір, складаючи вірші або тексти пісень. Кажуть, що з ними виходить біль. Психологи констатують факт: в цьому дійсно є певний лікувальний ефект. Практика подібних дій має назву «арт-терапія».

При використанні арт-терапії можна танцювати, створювати казки, ліпити з пластиліну, тіста чи працювати з піском. Будь-яка творча діяльність, що допомагає проявити та висловити свої емоції.

Наприклад, НЕНЦ рекомендує в арт-терапії використовувати прийом терапевтичної фотографії.

Це своєрідна самотерапія, яка полягає у фотографуванні, публікації, обговоренні з іншими людьми фотознімків. Вона допомагає у боротьбі зі стресом, відчуттям тривожності, фобіями і навіть депресією. Психологи, наприклад, радять під час війни фотографувати природу і ділитися знімками у соцмережах. Такі фото мотивують людину помічати красу навколо та цінувати її. Крім того, спостереження за природою дають усвідомлення того, що життя навколо нас, попри все, продовжується. Це допомагає налаштуватися на оптимістичні думки, зміцнює віру у краще.

З цією метою пропонуємо долучитися до участі у **Всеукраїнському юнацькому фестивалі «В об'єктиві натураліста»** та **Всеукраїнському творчому конкурсі на найкраще відео екологічної тематики з елементами анімації «Збережемо красу моєї Батьківщини»**. Заходи

проводяться з метою привернення уваги до збереження та відновлення краси природи рідного краю для наступних поколінь, формування основи екологічної культури і мислення, розвитку спостережливості, образної пам'яті, уваги, кмітливості, виховування бережливого ставлення до навколишнього середовища, любові до природи та рідного краю.

Безумовно важливо залучати до освітнього процесу **практичного психолога ЗПО**. Спілкування з психологом індивідуально або ж групові заняття допоможуть дітям і педагогам подолати стрес, а вимушено переселеним – також адаптуватися до нового середовища та почуватися в ньому більш комфортно. Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато дітей переживають виснаження, спустошення, втому, відчують тривогу й паніку. Тому підтримка, яка допоможе покращити емоційний стан учасників освітнього процесу, дуже важлива. Тобто, освітяни, в тому числі, і практичний психолог, під час війни є своєрідним форпостом безпеки для тих, хто приходить до них по допомогу.

3. Відеоподорожі, відеоекскурсії, перегляд вистав та опер в онлайн форматі з подальшим їх обговоренням (обов'язково)

В умовах війни, рекомендуємо долучитися до різних онлайн-активностей. Наприклад, на **сайті НЕНЦ розміщені віртуальні екскурсії екскурсійними об'єктами закладу та віртуальні тематичні виставкові екскурсії.**

Як варіант, пропонуємо для використання:

- Сервіс Google Expeditions

За допомогою цієї програми можна здійснити найрізноманітніші віртуальні екскурсії. Додаток містить понад 200 експедицій – починаючи з Великого Бар'єрного рифа в Австралії і закінчуючи стародавніми руїнами Мачу Пікчу в Перу.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.vr.expeditions&hl=ru>

- Проєкт Google Arts & Culture

Google запустив тематичну онлайн-експозицію, присвячену світу живої природи і еволюції людства. Користувачам пропонується відвідати 150 інтерактивних виставок з 300 тисячами фотографій і відео і 30 віртуальними турами по 50 музеям світу. Онлайн-екскурсії доступні на сайті проєкту Google Arts & Culture. Як повідомляють розробники, вони використовували технологію віртуальної реальності, щоб «оживити» деякі експонати. Відвідувачам онлайн-виставки також пропонують подивитися, як виглядають 3 000 видів живих істот, зібраних в одній гігантській шафі, і дізнатися, як могли виглядати наші предки. Експонати можна розглянути

в браузері, а також в новому додатку Google Arts & Culture на пристроях iOS і Android. Панорамні відео доступні також на YouTube. Всі інтерактивні виставки та онлайн-екскурсії проводяться англійською мовою.

<https://artsandculture.google.com/explore>

- 13 найкрутіших панорам Google Maps - віртуальна подорож навколо світу

<https://tsn.ua/special-projects/aroundtheworld/>

- Топ-10 найкращих віртуальних екскурсій у світі
<https://www.unian.ua/tourism/lifehacking/10922612-top-10-naykrashchih-virtualnih-ekskursiy-u-sviti.html>

- Діснейленд запустив віртуальні подорожі: відео

<https://osvitoria.media/news/disnejlend-zapustyv-virtualni-podorozhi-video/>

- Музейний портал

<https://museum-portal.com/ua/museums>

- Віртуальна екскурсія по музеях світу

<http://lib.if.ua/publish2009/1249300238.html>

- Подорож не виходячи з дому: 39 музеїв світу, які можна побачити онлайн
<https://vn.20minut.ua/kul-tura/podorozh-ne-vihodyachi-z-domu-39-muzeyiv-svitu-yaki-mozhna-pobachiti-o-11042651.html>

Віртуальні екскурсії Україною

Віртуальні тури Україною

<https://ua.discover.net.ua/virtual-tours>

- Віртуальний тур українськими музеями просто неба

<https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>

- Музеї України

[http://art-](http://art-school.ks.ua/%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D1%97-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/)

[school.ks.ua/%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D1%97-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/](http://art-school.ks.ua/%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D1%97-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/)

Музикальний формат:

- Віденська державна опера відкрила свої архіви для прямої трансляції. Починаючи з 15 березня 2020 року, Wiener Staatsoper абсолютно безкоштовно транслюватиме записи минулих вистав опери щодня через потокову платформу www.staatsoperlive.com

- Онлайн трансляції концертів колонного залу ім. М.В. Лисенка на youtubeканалі Національної філармонії України
<https://www.youtube.com/channel/UC68q37qCImrQyst-vpS8Q8w/>

- Онлайн-концерти у Львівському органному залі <https://moemisto.ua/vn/onlayn-kontserti-u-lvivskomu-organnomu-zalu-221127.html>
- Оперні театри України <https://theatres.authenticukraine.com.ua/ua/>
- 5 онлайн-вистав від театру Марії Заньковецької <https://theatre.love/blog/5-onlayn-vistav-v-d-nac-onalnogo-teatru-men-m-zankovecko/?fbclid=IwAR0VytYE0y3kPsNpFKqTcKdWILuaSs9I9bl9N1A9bdNMztIWRgOcMIbp4wM>
- 27 українських театрів онлайн <https://theatre.love/blog/26-ukra-nskih-teatr-v-onlayn/>
- Онлайн-вистави Чернівецького академічного обласного театру ляльок <https://www.facebook.com/lyalkycv/>
- Онлайн-вистави Полтавського академічного обласного театру ляльок <https://pl-puppet.com.ua/>

4. Читання улюблених книг (аудіокниг) та поезій або Бібліотерапія

Інакше таку техніку називають книголікуванням. Відомо, що читання книг допомагає у подоланні тривожності та депресії. Різновидом бібліотерапії є **казкотерапія** — метод психологічної корекції особистості дитини за допомогою читання / прослуховування спеціально підібраних текстів народної фантастичної прози або літературних казкових творів. Фахівці радіять використовувати цей вид арт-терапії під час перебування з дитиною у бомбосховищі. Це допоможе їй подолати страх та дискомфорт.

Радимо терапевтичні книжки для дітей від психологині Наталії Чуб. Читання є дієвим способом самодопомоги на рівні з медитацією чи йогою. Тому вона рекомендує українцям почати практикувати таке дозвілля під час війни. Особливо читання буде корисним для тих, хто у мирному житті любив проводити час за книгами, адже у такому випадку, це допоможе людям «повернути у своє життя буденні речі». Читання відволікає та допомагає абстрагуватися від жахливої реальності.

Книжки з історії, філософії, культури та політики допомагають краще відрефлексувати те, що відбувається в Україні зараз. Вони здатні поглибити знання про становлення нашої нації, зрозуміти, передумови й причини цієї кривавої війни, а часом навіть і заспокоїтися. Крім того, читання робить нас обізнаними, допомагає аналізувати, що в майбутньому допоможе відстояти свою точку зору в будь-якій суперечці на історичну тему.

Особливо це стосується книжок, які описують події схожі на ті, що переживають зараз українці.

Читаючи дитина здобуває нові знання і може бути корисною для оточення. Це завжди дає мотивацію для розвитку та поштовху рухатися в майбутнє. і зможе все переосмислити й далі передати цей досвід. Книжки про війну, наприклад, допомагають усвідомити, що люди вже переживали подібне. Під час читання може виникнути асоціація себе з літературним героєм.

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України в новому навчальному 2023-2024 році запускає **новий освітньо-інформаційний, просвітницький проект екологічно-пізнавального спрямування «Аудіо-еко книга».**

Метою проекту «Аудіо-еко книга» є - посилення екологічної підготовки учнівської молоді, інтеграції екологічної освіти до європейського та світового освітнього процесу, розширення знань учнів про природу, поглиблення знань про концепцію сталого розвитку, сприяння становлення екологічного мислення, розвитку самостійного пошуку знань, формування критичного мислення та відстоювання своєї точки зору, виховання спостережливості, самопізнання та ставлення до навколишнього світу як до частинки себе – духовне ставлення, гармонізації особистості учня.

Як це працюватиме - на ютуб каналі «Національного еколого-натуралістичний центру учнівської молоді» (@youtube_nenc) два рази на місяць будуть розміщуватись еко-читання проекту у виконанні вчених екологів науковців, еко-активістів.

Після прослуховування екокниги відбувається обговорення почутої інформації.

Пропонуємо скористатися **онлайн-бібліотекою НЕНЦ (розміщена цікава література, науково-художній журнал для дітей та юнацтва «Паросток», газета «Юний натураліст»)**
https://nenc.gov.ua/?page_id=1083

Інші онлайн ресурси, які можуть бути корисними:

Онлайн-бібліотека аудіо-книг, електронні бібліотеки

<https://vchasnoua.com/donbass/64487-virtualni-kontserty-podorozhi-i-kinoteatry-iaak-ne-nudhuvaty-pid-chas-karantynu>

AeLib: Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади

<http://ae-lib.org.ua/index.htm>

Бібліотека Української Поезії

<http://poetyka.uazone.net/>

Національні бібліотека України імені В.І. Вернадського

<http://www.nbuuv.gov.ua/>

Веб-проект "Читанка" - це дитяча публічна онлайн-бібліотека

<http://chytanka.com.ua/>

Електронна бібліотека НБУ для дітей

<http://www.chl.kiev.ua/elibrary/Book/Index>

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА - Електронна бібліотека

<https://ukrclassic.com.ua/>

Бібліотека Української Літератури

<https://www.ukrlib.com.ua/>

4. **Перегляд фільмів** (візуалізація навчання); науково-популярні лекції, авторські курси від учених, митців (медійних людей).

Цифровий простір володіє потужним освітньо-виховним потенціалом, що відповідає потребам і запитам сучасної дитини у яскравих зовнішніх враженнях, спілкуванні й грі та дозволяє швидко накопичувати аудіовізуальну інформацію. А створення єдиного цифрового освітньо-виховного середовища ЗПО слугуватиме об'єднанню суб'єктів освітньої діяльності у забезпеченні єдиного простору для комунікації та обміну інформацією, розміщення необхідного якісного цифрового освітнього контенту та легкого доступу до навчального матеріалу для забезпечення здобуття освіти дітьми, їх розвитку і вихованню.

З цією метою **НЕНЦ організував роботу:**

- **«ЕкоYouTube-канал» НЕНЦ.** «ЕкоYouTube-канал» - це безпечний простір для дітей, на якому діти можуть розміщувати відео з цікавими розповідями про природничі науки, обговорювати свої проекти, тощо;
- **Telegram-канал** під назвою «Дистанційка НЕНЦ» https://t.me/education_nenc, де розміщені цікаві заняття природничого змісту;
- **Віртуальний лекторій «Загальна біологія»** (цикл лекцій з дисципліни «Загальна біологія»). Лекції читають провідні вчені, педагоги;
- ініціював створення **Кібер-руху для підлітків «Future» («Майбутнє»)**. Створення підлітками власних сторінок-блогів крізь призму «Здорова нація – майбутнє України!» на телеграм-каналі. Залучення великої кількості дітей у просування власного телеграм-каналу і створення якісного контенту для сучасних підлітків.

Мета кібер-руху: покращення стану навколишнього середовища через безпечний кіберпростір; налагодження нових знайомств серед учасників через спільну ідею і мету; організація підлітків для проведення корисних івентів; створення унікального контенту.

Завдання кібер-руху: навчити однолітків, друзів використовувати

інтернет правильно і безпечно.

Як варіант пропонуємо наступні онлайн ресурси:

- онлайн-курс для підлітків «Кіберпростір та кібербезпека»
- «Навички для успішного життя»
- Дистанційне навчання за програмою «Цифрові інструменти Google для освіти» від МОН і Google Україна
- курс «Долаємо стреси разом»
- Програма «Помічай, упізнавай, поведься безпечно: підвищення обізнаності про ризики вибухонебезпечних предметів»
- **Матема** – чат-бот безоплатних занять з математики bit.ly/3rW6G5Z
- Підтримка для дітей – спільнота для психологічної допомоги дітям bit.ly/3vTuQ2u
- Школаінфо – найбільший освітній паблік України з онлайн-уроками, новинами та навчальними лайфхаками bit.ly/37NSs0i
- Освітній чат-бот EducationUaBot Telegram – <https://t.me/EducationUaBot> та Viber – bit.ly/3ONIT1S
- EdEra для школярів – онлайн-ресурс курсів, освітніх трендів та ефективного навчання. Тут також наявна інформація про те, як бути в безпеці під час війни bit.ly/3LoOkSP

Експерти ЮНІСЕФ спільно з МОН України розробили спеціальний poradnik для педагогів, який містить низку активностей для дітей різного віку.

Вправи рекомендовано виконувати з дітьми у бомбосховищі закладів освіти під час повітряної тривоги, задля зняття у них емоційної напруги і тілесних зажимів, заспокоєння, розвантаження, підвищення власної внутрішньої сили, нормалізації фізичного стану, боротьби зі страхами через можливість поринути в іншу реальність та сфокусуватися на приємних спогадах, формування позитивні емоцій.

Активності будуть цікаві дітям усіх вікових груп та містять креативні завдання зі створення стендапів, музики, малюнків тощо. Посилання:

<https://op.ua/news/lifehack/chim-zaynyati-ditey-u-bomboshovischi-shkoli-poradi-dlya-vchiteliv>

А також цікавими будуть:

- Вправи для дітей та підлітків, які перебувають у стресовій ситуації, для зняття психоемоційного напруження <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voienykh-diy/vpravy-dlia-ditey-ta-pidlitkiv-iaki-perebuvaiut-u-stresoviy-sytuatsii-dlia-zniattia-psykhoemotsiynoho-napruzhennia/>

- ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА (Коротка інструкція)
https://docs.google.com/document/d/1V3YKJRuI_AARE8GMCnY10BRS7MFvmcV7/edit
- Як безпечно пережити воєнний час?
<https://docs.google.com/document/d/1a7HG2Y69CzRVc3pKSnadVjNTKnFrpPMR/edit>
- ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ САМОДОПОМОГИ (НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ)
https://docs.google.com/document/d/15Om43dVog0F05D5uGgN71vXsM_4xh5DF/edit
- Ігри для зняття втоми, напруги, агресії
https://docs.google.com/document/d/1JD_Kru_x0IqI8SF7ELsrAN8TCBBotkCG/edit
- швидка допомога дітям, що пережили сильну стресову подію
<https://drive.google.com/file/d/1Cu3mgU0S5xARrhoNrEP3SOMmTPT3FhkN/view>

Висновок: там, де можна безпечно організувати освітній процес в ЗПО еколого-натуралістичного напрямку в очному форматі, необхідно це робити. Адже саме очне спілкування з однолітками та педагогами допоможе нашим дітям знову повернутися у нормальне життя, це буде сприяти їхній психологічній реабілітації, а ефективність очного навчання вже доведена науковцями.

Директор НЕНЦ
доктор педагогічних наук,
професор

Володимир ВЕРБИЦЬКИЙ